

kiadása, tehát összesen 73 kiadása után megfelelő tudományos bevezetéssel ellátva közzétette a 74-ik kiadású s így immár könnyen hozzáférhetővé tette a neveléstudomány barátai és munkásai számára.

Örömmel üdvözljük e helyen most már — a jeles szerzőnek a feledés homályából való életre kelése után — magának az érdeemes, nagyhírű-könyvnek ujjászületését, — helyesebben: a Hármás Kis Tükör feltámadását.

Gyula, Ágost.

Jelszavok a nevelésben. Jankovits Miklósnak e című székfoglalójára (lásd *M. P.* 1941, 239—43. l.) érdemes figyelni. Alapos fejtegetései mélyen bevilágítanak a burjánzó jelszavak dsungeljébe és komolyan figyelmeztetnek a »szó-pedagógia« járványának bomlasztó hatására, a nyomukban fellépő veszedelmekre, károokra. Talán nem lesz érdektelen és szerénytelen, ha minden elsőbbségi igény kirekesztésével, röviden utalok egy régibb rokon kezdeményezésre: a bécsi »*Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien*« c. folyóirat 1916. évf.-nak 211—24. l. »*Erziehung mittels Schlagworte*« c. cikkemre. Ebben amint már a »*Kriegspädagogisches*« alcím jelzi, jórészt az első világháború folyamán jelentkezett pedagógiai jelszavak szerepelnek, mégpedig nyelvi hajlamosságomnál fogva két főcsoportba foglalva, aszerint amint valamire, vagy valakire vonatkoznak: képletesen »*Erziehung zu ...*« (Nevelés valamire) és »*N. N. als Erzieher*« (N. N. mint nevelő). Íme mutatóba — a rövidség kedvéért a hely és idő mellőzésével néhány példa magyar fordításban: erőre és szépségre, művészetre és jóízlésre, öntevékenységre és önkormányzatra, a közösségre és állampolgárságra, férfiasságra és kitartásra (a német *Durchhalten* és a francia *éducation à l'endurance*) való nevelés stb. Személyi vonatkozásban híres a »*Rembrandt als Erzieher*«, magyar példa: Deák Ferenc mint nevelő (*I. M. P.* 1903), Tolsztoj, mint pedagógus (Kornis u. o. 1911).

Felette tanúlságosak az első világháború érlelte pedagógiai jelszavak és összehasonlításuk a mostaniakkal. 27 év előtt t. k. ezek voltak forgalomban: a nemzeti és társadalmi kötelességérzetre, állami érzületre és gondolkodásra, véderőképessegre, akaraterőre, hősiességre, anyaságra való nevelés; a ma is időszerű: küzdelemre való nevelés (Kerschensteiner után *M. P.* 1915, 379. l.) sőt ilyen is akad: *Erziehung zum Kampfflieger* (1916), *Erziehung zur Verschlagenkeit* (ravaszság, fortélyosság, agyafurtság, v. d. Goltz német vezértábornagy 1915), *Hindenburg als Erzieher*, *Moskau als Erzieher*, stb. Idevágó gyűjteményem azóta is erősen gazdagodott. Nem csoda, mert pedagógiai jelszavak mindig voltak, vannak és lesznek. Ne féljünk tőlük tulságosan: mindegyik jelszóban van egyoldalú, túlzó és mintegy egyedárúságot követelő jellege ellenére valami jogosult, mert a nevelésnek valamely addig nem kellőképen méltányolt oldalára utal és ráeszméltet időbeli fokozott fontosságára, szükségletére. Ám, ha valahol, akkor a pedagógiában, amely totális voltánál fogva az egész emberre irányul, van helye a *Nequid nimis* intelemnek. Ezeket a jelszavakat egy kémcsőbe helyezve, fel kellene forralni, majd desztillálni, hogy a nevelés csodaszerét megkapjuk, amely alighanem így hangzik: *Nevelés hasznos munkára!* — Végül megállapítom, hogy a dolog lényegét: a jelszavak méltatását és bírálatát illetőleg, nézeteim lényegileg megegyeznek azokkal, amiket Jankovits Miklós fentemlített cikkében kifejtett.

K. F.